

Ministerstwo Rolnictwa
i Rozwoju Wsi

Wpływ turystyki wiejskiej i agroturystyki na rozwój obszarów wiejskich

Marcin Tomaszewski

Departament Transferu Wiedzy
i Spraw Społecznych

Spis treści

- definicja i charakterystyka turystyki wiejskiej i agroturystyki
- agroturystyka w Polsce w perspektywie lat
- wsparcie finansowe w ramach programów unijnych
- wpływ turystyki wiejskiej i agroturystyki na rozwój społeczno-gospodarczy
- dotychczasowe działania Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi na rzecz rozwoju turystyki wiejskiej i agroturystyki: doradcze, edukacyjne, wsparcia rozwoju i zachowania dziedzictwa kulturowego oraz wsparcia działalności Kół Gospodyń Wiejskich
- planowane działania Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi w zakresie wsparcia rozwoju turystyki wiejskiej i agroturystyki

Turystyka wiejska

- system usług i powiązań turystycznych, funkcjonujących w przestrzeni wiejskiej. Obejmuje różne formy wypoczynku i spędzania czasu na obszarach wiejskich, spełniające określone kryteria „wiejskości”, takie jak: lokalizacja, powiązanie z krajobrazem, produktami regionalnymi i tradycyjnymi, lokalną społecznością
- jest istotnym elementem różnicowania i wzbogacania działalności na terenach wiejskich, tworzącym nowe źródła dochodów poza produkcją rolną i miejsca pracy
- idea turystyki wiejskiej - oparta jest na wielu elementach, których trzon stanowi społeczność lokalna. Turystyka wiejska determinowana jest walorami okolicy, jej dziedzictwa i kultury, wiejskich zajęć i życia na wsi, a turyści wybierający wiejski typ wypoczynku poszukują wartościowej i autentycznej interakcji ze środowiskiem wiejskim i lokalną społecznością
- przyczynia się do utrzymania żywotności ekonomicznej, społecznej i przyrodniczej obszarów wiejskich

Agroturystyka

Forma turystyki wiejskiej realizowana w czynnym gospodarstwie rolnym, w ramach której świadczone są usługi noclegowe oraz oferowane różnorodne dodatkowe atrakcje turystyczne i rekreacyjne na potrzeby nocujących gości, takie jak: wyżywienie, warsztaty, zajęcia edukacyjne czy formy aktywnego wypoczynku, mające na celu uatrakcyjnienie pobytu i umożliwienie kontaktu z życiem gospodarstwa rolnego oraz otoczeniem przyrodniczym i kulturowym.

Agroturystyka

Początki:

- letnisko, wczasy pod gruszą, kwatera u rolnika – rozumiane jako wakacje na wsi
- agroturystyka traktowana była jako szczególna forma działalności rolniczej
- stanowiła dodatkowe źródło dochodu dla rolników

Transformacja ustrojowa i gospodarcza po 1989 roku

- powstają pierwsze stowarzyszenia agroturystyczne, które miały na celu organizację ruchu turystycznego na wsi i promocję gospodarstw
- w 1996 r. powstaje Polska Federacja Turystyki Wiejskiej „Gospodarstwa Gościnne”. Jej celem jest promocja oraz rozwój turystyki wiejskiej w Polsce poprzez zrzeszanie właścicieli gospodarstw agroturystycznych

Bezpośrednio przed wejściem Polski do UE i po integracji w 2004 r. nastąpił znaczny rozwój agroturystyki

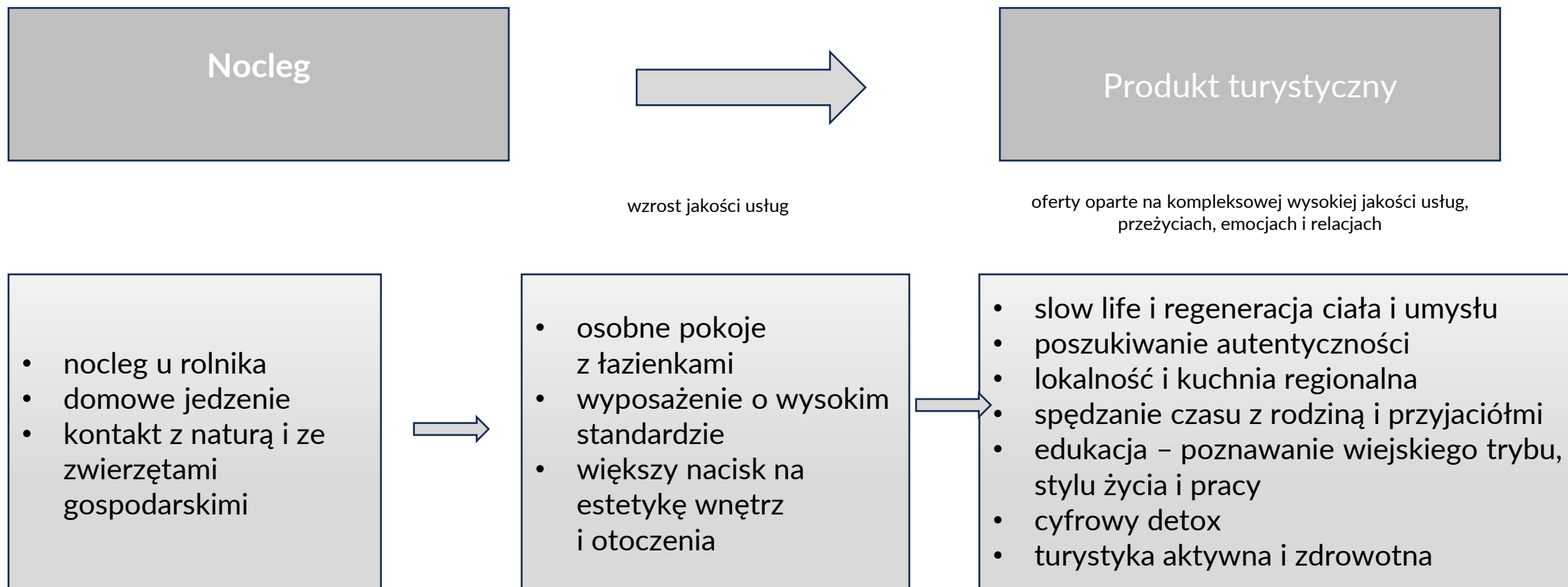
- fundusze unijne: SAPARD, SPO „Restrukturyzacja.....”, PROW 2007-2013, PROW 2014-2020
- w latach 1997-1998 wprowadzono kategoryzację wiejskiej bazy noclegowej, mającą na celu podniesienie jakości oferowanych usług
- jednostki doradztwa rolniczego rozpoczęły szkolenia dla funkcjonujących i potencjalnych kwaterodawców

Obecnie:

- produkt turystyki wiejskiej – nie tylko noclegi, ale zestaw przeżyć i wartości
- turystyka „doświadczeń” w trendzie „slow” - pobyty, w których kluczową rolę odgrywa jakość i doświadczanie wrażeń, kontakt z naturą
- zwrot w stronę zdrowia, dobrostanu i regeneracji
- świadomy wybór, nie „tańsza opcja”

Agroturystyka

Wraz z rozwojem wsi, turystyki i oczekiwań turystów zmienia się też agroturystyka

Turystyka wiejska i agroturystyka - uwarunkowania

Ponad 90% obszaru Polski to obszary wiejskie.

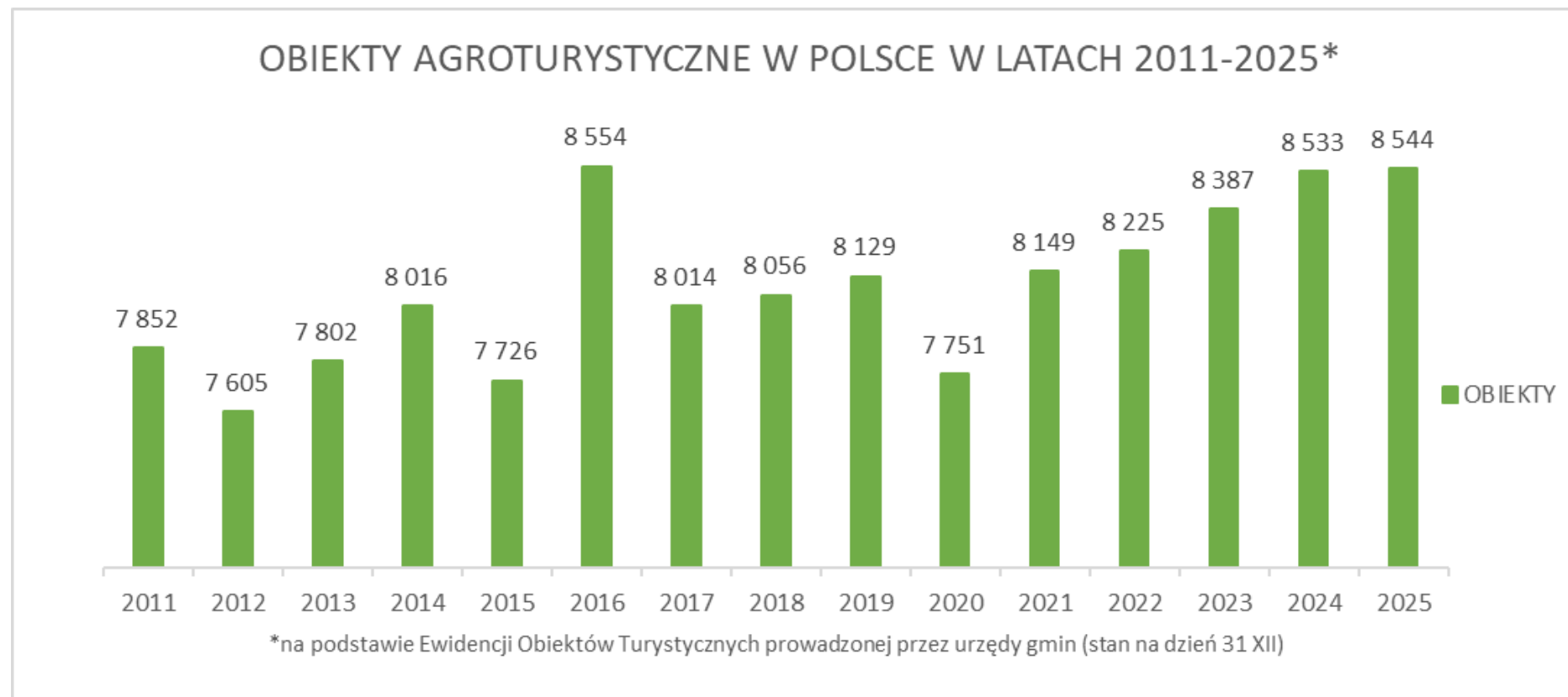
Polska wieś stanowi jeden z ostatnich w Europie przykładów zachowania rolnictwa rodzinnego i tradycyjnego, kultywowanego od pokoleń krajobrazu kulturowego, w który wkomponowane są elementy cennego środowiska przyrodniczego.

Liczba gospodarstw rolnych w Polsce w 2023 r. wynosiła 1.231,5 tysięcy. Z tej liczby 99,4% , tj. 1.225,7 tys. stanowiły gospodarstwa indywidualne, które posiadały 91,8% ogółu użytków rolnych.

Na koniec 2025 r. liczba gospodarstw agroturystycznych w Polsce wynosiła 8.544 obiektów, dysponujących 100.431 miejscami noclegowymi.

Najwięcej kwater odnotowuje się w województwach małopolskim (1.513) i warmińsko-mazurskim (905), najmniej w województwach lubuskim (117) i opolskim (141) – tj. w najmniejszych województwach w Polsce.

Turystyka wiejska i agroturystyka

Na wzrost liczby obiektów w 2016 r. miały wpływ: wypłaty w ramach PROW 2014-2020, zarejestrowanie działalności agroturystycznej przez wiele gospodarstw, wzrost popytu na agroturystykę, rosnące dochody gospodarstw domowych, moda na wypoczynek na wsi.

Wsparcie finansowe w ramach programów unijnych

Rozwój turystyki wiejskiej i agroturystyki, a także infrastruktury okołoturystycznej nie byłby możliwy, gdyby nie udzielane wsparcie finansowe. W szczególności do rozwoju turystyki przyczyniły się ww. programy wsparcia wdrażane w ramach Wspólnej Polityki Rolnej:

SAPARD

„Różnicowanie działalności gospodarczej na obszarach wiejskich” - na rozwój turystyki wiejskiej i agroturystyki Polska otrzymała 103,8 mln zł, co pozwoliło na realizację 1.748 projektów.

SPO „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004-2006”

„Różnicowanie działalności rolniczej zbliżonej do rolnictwa w celu zapewnienia różnorodności działań lub alternatywnych źródeł dochodów” - zrealizowano 1.046 projektów na kwotę 64,6 mln zł dotyczących agroturystyki i usług związanych z turystyką i wypoczynkiem.

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 (PROW 2007-2013):

- 1) „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej” - zrealizowano 1.135 operacji na kwotę 77,8 mln zł z zakresu usług turystycznych oraz związanych ze sportem, rekreacją i wypoczynkiem;
- 2) „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw” - zrealizowano 1.046 operacji na kwotę 214,4 mln zł w ramach usług turystycznych oraz związanych ze sportem, rekreacją i wypoczynkiem.

Razem z ww. programów na rozwój turystyki przeznaczono środki w wysokości: 460,6 mln zł.

Wsparcie finansowe w ramach programów unijnych

PROW 2014-2020 – LEADER – „Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju” - zrealizowano 7.904 operacji na kwotę 1,2 mld zł dotyczących budowy lub przebudowy ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej lub kulturalnej.

PS WPR 2023-2027 - LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność – „Wdrażanie Lokalnych Strategii Rozwoju”.

Rozwój gospodarczy

Turystyka wiejska i agroturystyka stanowią ważne uzupełnienie tradycyjnych źródeł dochodów rolników i mieszkańców obszarów wiejskich.

Efekty ekonomiczne obejmują m.in.:

- rozwój branż towarzyszących (handel i działalność usługowa, gastronomia, rzemiosło, lokalne produkty)
- wzrost inwestycji w infrastrukturę turystyczną i okołoturystyczną
- zwiększone wpływy do lokalnych budżetów
- aktywizację zawodową mieszkańców obszarów wiejskich

Turystyka – obok lokalnej przedsiębiorczości – jest jednym z kluczowych czynników dynamizujących rozwój usług oraz poprawiających jakość życia i pracy na obszarach wiejskich.

Rozwój społeczny

Turystyka wiejska i agroturystyka sprzyja pobudzaniu aktywności środowisk i stymulowaniu współpracy pomiędzy mieszkańcami, samorządem lokalnym, organizacjami pozarządowymi, wykorzystując wartości związane ze specyfiką społeczną, kulturową i przyrodniczą wsi np. w ramach licznych działań realizowanych przez Krajową Sieć Obszarów Wiejskich oraz Lokalne Grupy Działania.

Jest to działalność pozarolnicza, która ma największy wpływ na ekonomiczne ożywienie terenów wiejskich.

Turystyka wiejska umożliwia:

- rozwój przyrodniczy zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju
- rozwój współpracy między mieszkańcami
- aktywizację organizacji społecznych
- zwiększenie zaangażowania w życie lokalne

Rozwój przyrodniczy

Dobrze prowadzona turystyka wiejska i agroturystyka przyczynia się do:

- ochrony środowiska naturalnego - wzrostu świadomości ekologicznej mieszkańców i turystów, większej motywacji do zachowania „kapitału turystycznego”: krajobrazu, czystych rzek, lasów i łąk itp.
- zachowania bioróżnorodności - utrzymywania tradycyjnych form użytkowania ziemi, ochrony rodzimych ras zwierząt i odmian roślin
- zrównoważonego rozwoju – promowania lokalnej żywności, krótkich łańcuchów dostaw, mniejszego zużycia energii i zasobów niż w turystyce masowej

Rozwój kulturowy

Turystyka wiejska i agroturystyka stanowi ważny mechanizm podtrzymywania, odtwarzania i upowszechniania kultury ludowej.

Do pozytywnego wpływu należy zaliczyć:

- ochronę dziedzictwa materialnego: adaptacja starych domów, stodół i zagród do celów turystycznych
- rewitalizację kultury niematerialnej: kultywowanie lokalnych tradycji, obrzędów, strojów ludowych, pieśni oraz kuchni regionalnej
- wsparcie rozwoju rękodzieła: promowanie i sprzedaż lokalnych wyrobów rzemieślniczych
- edukację kulturową: poszerzanie wiedzy o historii i wartościach danego regionu

Działania MRiRW

MRiRW od lat kreuje wizerunek obszarów wiejskich jako turystycznego rynku oferującego zróżnicowane i całoroczne atrakcje. Oprócz uwzględniania rozwoju turystyki wiejskiej w dokumentach strategicznych i programach wsparcia, realizuje działania informacyjne, edukacyjne i promocyjne, w tym m.in. uczestniczy w wielu imprezach wystawienniczych.

Obecnie MRiRW zaangażowało się w współorganizację Targów Turystyki Wiejskiej i Aktywnego Wypoczynku AGRO & Active TRAVEL.

Celem tego przedsięwzięcia jest zaprezentowanie zróżnicowanej oferty turystyki wiejskiej, w tym agroturystyki i turystyki aktywnej oraz budowanie pozytywnego wizerunku turystyki wiejskiej w oparciu o rozwój innowacyjności, atrakcyjności, jakości usług i produktów turystycznych jako czynnika konkurencyjnej gospodarki.

Działania MRiRW: doradztwo

Działania Ośrodków Doradztwa Rolniczego na rzecz upowszechniania rozwoju agroturystyki i turystyki wiejskiej oraz promocji wsi jako atrakcyjnego miejsca wypoczynku:

- usługi doradcze
- szkolenia, konferencje
- pokazy i demonstracje
- konkursy
- działalność informacyjna: udzielanie informacji, wydawanie broszur, ulotek, materiałów informacyjnych

Od ponad 30 lat Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie Oddział w Krakowie wspiera wojewódzkie Ośrodki Doradztwa Rolniczego przez prowadzenie szkoleń dla doradców oraz podejmuje liczne inicjatywy na rzecz rozwijania agroturystyki i turystyki wiejskiej o charakterze edukacyjnym, promocyjnym oraz sieciującym.

Od 1993 r. organizuje konferencję pn. Ogólnopolskie Sympozjum Agroturystyczne, która stanowi forum wiedzy, wymiany doświadczeń i integracji środowisk związanych z turystyką wiejską. Konferencja gromadzi każdorazowo naukę, doradztwo i praktykę w dyskusji nad aktualnie nurtującymi środowisko problemami.

Działania MRiRW: zagrody edukacyjne

Z inicjatywy CDR O/Kraków powstała i jest od 13 lat koordynowana we współpracy ze wszystkimi Ośrodkami Doradztwa Rolniczego, Ogólnopolska Sieć Zagród Edukacyjnych.

Wg stanu na koniec 2025 roku Sieć zrzesza 378 gospodarstw łączących w swojej działalności rolnictwo i usługi edukacyjne, posiadające prawo do posługiwania się zastrzeżonym znakiem towarowych „Zagroda Edukacyjna”.

Zagrody stanowią atrakcyjne miejsce organizowania wycieczek edukacyjnych i prowadzenia zajęć przybliżających pracę rolnika, pochodzenie żywności oraz wiejską kulturę.

Warto podkreślić, że ok. 60% Zagród Edukacyjnych prowadzi także aktywność agroturystyczną.

Działania MRiRW: edukacja

Obecnie Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi prowadzi 66 zespołów szkół rolniczych. Spośród nich 6 szkół prowadzi kształcenie w zawodzie technik turystyki na obszarach wiejskich.

W zawodzie wyodrębnione są dwie kwalifikacje: prowadzenie działalności turystycznej na obszarach wiejskich i prowadzenie gospodarstwa agroturystycznego.

W Zespole Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego w Bystrej – w technikum kształcącym w zawodzie technik żywienia i usług gastronomicznych realizowana jest innowacja programowa w zakresie enoturystyki – turystyki winiarskiej.

Obecnie rynek enoturystyczny, nieodłącznie związany z gastronomią, rozwija się na Podkarpaciu i w Małopolsce, przyciąga turystów tworząc szlaki enoturystyki w oparciu o winnice, np. „Małopolskie Ścieżki Wina”.

Nową jednostką systemu oświaty jest Branżowe Centrum Umiejętności. Wśród szkół prowadzonych przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi BCU w zakresie agroturystyki działa w szkole w Nowym Targu.

Działania MRiRW: dziedzictwo kulturowe

Działania Narodowego Instytutu Kultury i Dziedzictwa Wsi:

- popularyzacja kultury ludowej i dziedzictwa obszarów wiejskich poprzez wydarzenia, festiwale i inicjatywy angażujące zarówno mieszkańców, jak i odwiedzających. Wydarzenia te pełnią funkcję magnesu turystycznego i jednocześnie stają się przestrzenią przekazu kultury regionu
- organizacja cyklu konferencji poświęconych turystyce wiejskiej
- wycieczki edukacyjne dla uczniów szkół podstawowych „Wyprawy terenowe z Etnoekipą”
- konkursy: fotograficzny „Wakacje na wsi#Odkrywam” oraz filmowy dla szkół rolniczych

Działania MRiRW: współprowadzenie muzeów

Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi współprowadzi pięć instytucji kultury:

1. Muzeum Rolnictwa im. ks. Krzysztofa Kluka w Ciechanowcu
2. Muzeum Wsi Lubelskiej w Lublinie
3. Muzeum w Łowiczu
4. Muzeum Kultury Ludowej w Kolbuszowej
5. Muzeum Narodowe Rolnictwa i Przemysłu Rolno-Spożywczego w Szreniawie

Poprzez corocznie udzielane dotacje podmiotowe MRiRW wspiera realizację działań statutowych ww. muzeów.

Działania MRiRW: wsparcie dla KGW

Obszary działań KGW na rzecz turystyki wiejskiej:

- promocja dziedzictwa kulturowego wsi: kultywowanie lokalnych obrzędów, zwyczajów i świąt, prezentacja strojów ludowych i rękodzieła, występy zespołów folklorystycznych, prowadzenie warsztatów tradycyjnych umiejętności
- kulinaria: przygotowywanie regionalnych potraw na festynach, jarmarkach itp.
- organizacja degustacji i pokazów kulinarnych, dbanie o zachowanie tradycyjnych receptur
- edukacja i turystyka doświadczeń: warsztaty dla dzieci i młodzieży, pokazy dawnych prac gospodarskich i rękodzielniczych, wizyty studyjne, zajęcia dla dorosłych

Planowane działania w zakresie wsparcia rozwoju turystyki wiejskiej i agroturystyki

- rozwijanie i wspieranie systemu wsparcia edukacyjnego dla tworzenia turystyki wiejskiej, w tym produktów turystycznych
- wzmocnienie i kształtowanie wizerunku obszarów wiejskich, jako miejsca z bogatą ofertą do wypoczynku i rekreacji, m.in. poprzez udział w wydarzeniach targowych
- włączenie społeczności lokalnej w rozpoczęcie i podnoszenie jakości oferty turystyki wiejskiej
- nawiązywanie kontaktów pomiędzy instytucjami, które poprzez swoje działania mogą wpływać na rozwój i promocję turystyki wiejskiej na obszarach wiejskich, a także osobami, które świadczą usługi turystyczne oraz turystami, którzy są ostatecznymi beneficjentami i odbiorcami tych działań
- utrzymanie i rozwój doradztwa dla kwaterodawców oraz transfer wiedzy, publikacje itp.
- powiązanie turystyki z dziedzictwem kulturowym, w tym kulinarnym

Podsumowanie

Turystyka wiejska i agroturystyka uznawane są za istotny czynnik przekształceń strukturalnych zachodzących na obszarach wiejskich, sprzyjających zarazem ich wielofunkcyjnemu i zrównoważonemu rozwojowi.

Turystyka jest zjawiskiem o charakterze ekonomicznym, społecznym i kulturowym.

Przyczynia się do rozwoju przedsiębiorczości oraz konkurencyjności, a w konsekwencji poprawy jakości życia mieszkańców obszarów wiejskich.

Wpływa na otoczenie gospodarstw rolnych oraz infrastrukturę wiejską.

Aktywizuje lokalne zasoby pracy i daje możliwości uzyskania dodatkowych dochodów.

Dziękuję za uwagę

Marcin Tomaszewski

Dyrektor Departamentu Transferu Wiedzy i Spraw Społecznych

Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Tel. 22 623 12 22

E-mail: marcin.tomaszewski@minrol.gov.pl